

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 ในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคมบางประการของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ 2) สภาพการผลิตปัญหาและอุปสรรคในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ 3) สภาพการได้รับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืชของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ 4) ความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืช 5) เปรียบเทียบความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืช การดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ฤดูฝน ปี 2538 ที่มีพื้นที่การผลิตตั้งแต่ 1 ไร่ขึ้นไป จำนวน 148 ราย การกำหนดตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในการคัดเลือกอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ใช้วิธีการกำหนดสัดส่วน (Quota sampling) ในการกำหนดตัวแทนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน และใช้วิธีการคัดเลือกแบบมีระบบ (Systematic random sampling) สำหรับคัดเลือกรายชื่อเกษตรกร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการในเดือนมีนาคม 2539 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ที่มีลักษณะเป็นคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ (Close-ended question) และคำถามที่ให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น (Open-ended question) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Statistical Package for Social Sciences (SPSS/PC+) ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุดของข้อมูล ค่าต่ำสุดของข้อมูล และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1, 2, 3 และ 4 และใช้ค่าสถิติ t-test และ F-test สำหรับเปรียบเทียบระดับความต้องการเพื่อทดสอบสมมติฐาน และอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 ลักษณะพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

(1) ลักษณะพื้นฐานด้านสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ส่วนมากคือร้อยละ 60.1 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 36-55 ปี มีอายุเฉลี่ย 43.1 ปี เกษตรกรส่วนมากคือร้อยละ 77.0 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 16.2 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่คือร้อยละ 85.1 ประกอบอาชีพทำนา มีอาชีพรองทำไร่ รับจ้างทั่วไป ทำสวนและเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรร้อยละ 59.5 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คนโดยเฉลี่ยประมาณ 5 คน สถานภาพในปัจจุบันของสมาชิกส่วนใหญ่คือร้อยละ 84.5 เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงขยายพันธุ์ ที่เหลือร้อยละ 15.5 เป็นผู้นำหรือกรรมการกลุ่มแปลงขยายพันธุ์ ส่วนสิ่งจูงใจทำให้เข้าร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 33.1 เข้าร่วมโครงการโดยเจ้าหน้าที่แนะนำ รองลงมาร้อยละ 30.4 ทราบว่ามีรายได้ดี และพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ คือร้อยละ 82.4 ร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ทุกปี ส่วนที่เหลือร้อยละ 17.6 ร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ปีเว้นปี สำหรับแนวโน้มในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 39.8 จะผลิตต่อไปและใช้พื้นที่เท่าเดิม ร้อยละ 23.0 จะผลิตต่อไปและขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น และมีเกษตรกรอีกร้อยละ 20.3 จะหยุดผลิตชั่วคราว

(2) ลักษณะพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 49.3 มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 11-20 ไร่ และร้อยละ 16.9 มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 21-30 ไร่ พื้นที่ถือครองเฉลี่ยประมาณ 22.9 ไร่ เกษตรกรส่วนมากคือร้อยละ 72.3 มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง และร้อยละ 16.9 ยังไม่แบ่งมรดก เกษตรกรร้อยละ 39.2 มีจำนวนแรงงานภาคเกษตร 3-4 คน จำนวนแรงงานเฉลี่ย 3 คน และพบว่าเกษตรกรร้อยละ 44.6 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี ไม่เกิน 30,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 36.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 30,001-50,000 บาท โดยเฉลี่ยประมาณ 38,262.60 บาท เกษตรกรส่วนมากคือร้อยละ 77.0 มีการกู้ยืมเงิน โดยที่ร้อยละ 68.4 กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และพบว่าเกษตรกร ร้อยละ 42.1 มีหนี้สินไม่เกิน 15,000 บาท รองลงมาร้อยละ 40.3 มีหนี้สินระหว่าง 15,001-30,000 บาท

5.1.2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร

(1) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ทั่วไป พบว่าเกษตรกรร้อยละ 36.5 เข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์มาแล้ว 3 ปี รองลงมาร้อยละ 32.4 เข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ 2 ปี เกษตรกรร้อยละ 52.0 ใช้พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ 2 ไร่ พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ยประมาณ 2.9 ไร่ ส่วนจำนวนผลผลิตถั่วลิสงทั้งหมดเกษตรกรร้อยละ 54.7 ได้ผลผลิตไม่เกิน 300

กิโลกรัม และพบว่าร้อยละ 54.0 จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้ศูนย์ขยายพันธุ์พืช ไม่เกิน 300 กิโลกรัม รองลงมาร้อยละ 33.8 จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้ศูนย์ฯ 301-600 กิโลกรัม ราคาจำหน่ายอยู่ระหว่าง 13.00-13.50 บาทต่อกิโลกรัม มีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยร้อยละ 1.4 ที่ไม่สามารถจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ได้ เนื่องจากไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 54.0 มีรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ไม่เกิน 4,000 บาท รองลงมาร้อยละ 32.8 มีรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ 4,001-8,000 บาท เฉลี่ยประมาณ 4,530.02 บาท สำหรับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 39.2 ได้ผลผลิตเฉลี่ย 50-100 กิโลกรัม รองลงมาร้อยละ 37.8 ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 101-150 กิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 115.68 กิโลกรัม ระดับคุณภาพของผลผลิตอยู่ในระดับปานกลางถึงดี และพบว่าเกษตรกรร้อยละ 71.6 เคยรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์มาแล้ว โดยที่เกษตรกรร้อยละ 27.7 เคยฝึกอบรมมาแล้ว 2 ครั้ง รองลงมาคือร้อยละ 24.3 เคยฝึกอบรม 1 ครั้ง

(2) แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับในการผลิตเมล็ดพันธุ์ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 58.8 ได้รับการฝึกอบรมวิทยาการเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 91.2 ได้รับจากประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติเองร้อยละ 85.1 ได้รับจากเพื่อนบ้านมีเกษตรกรส่วนมากคือร้อยละ 69.6 ได้รับจากพ่อแม่ บรรพบุรุษ และพบว่าร้อยละ 64.2 ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 88.5 ได้รับจากผู้นำกลุ่มแปลงขยายพันธุ์ มีเกษตรกรร้อยละ 85.8 ได้รับจากเจ้าหน้าที่คุมแปลงขยายพันธุ์ และร้อยละ 58.8 ได้รับจากเอกสารคำแนะนำ ส่วนเกษตรกรเกือบทั้งหมดคือร้อยละ 91.2 ไม่ได้รับความรู้จากสถานีทดลองหรือสถาบันวิจัย กรมวิชาการ เกษตร

(3) ระดับการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ไปใช้ปฏิบัติของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ จากประสบการณ์ที่เคยทดลองปฏิบัติ หัวหน้ากลุ่มแปลงขยายพันธุ์ และเจ้าหน้าที่ควบคุมแปลงขยายพันธุ์ ส่วนเรื่องที่เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติในแปลงระดับน้อย ได้แก่ จากเพื่อนบ้าน การอบรมวิทยาการเมล็ดพันธุ์ บรรพบุรุษ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเอกสารคำแนะนำ

(4) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ด้านการเตรียมแปลง เตรียมเมล็ดพันธุ์ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 81.1 เตรียมดินด้วยตนเองโดยใช้รถไถเดินตาม ร้อยละ 68.9 ไม่ใช้ปูนขาวในการเตรียมดิน เกษตรกรร้อยละ 34.5 ปลุกโดยไม่ทำร่องแปลง รองลงมาคือร้อยละ 30.4 ทำแปลงกว้างประมาณ 2 เมตร ความยาวจะกำหนดตามพื้นที่ ร้อยละ 56.8 ไม่มีการคลุมสารเคมีก่อนปลูก และร้อยละ 76.4 ใช้เชื้อไรโซเบียมคลุมเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 70.8 คลุมเชื้อไรโซเบียมด้วยน้ำธรรมดา โดยที่ร้อยละ 57.5 ปลูกในขณะดินมีความชื้นพอเหมาะ และพบว่า เกษตรกรร้อยละ 40.5 ใช้อัตราการหยอดจำนวน 3 เมล็ดต่อหลุม รองลงมาร้อยละ 22.3 อัตราการหยอด 2-3 เมล็ดต่อหลุม มีเกษตรกรส่วนใหญ่คือ

ร้อยละ 83.1 ไม่เคยทดสอบความงอกเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก เกษตรกร ร้อยละ 39.2 ใช้ระยะปลูก 20 x 30 เซนติเมตร รองลงมาร้อยละ 27.0 ใช้ระยะปลูก 30 x 50 เซนติเมตร

(5) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ด้านการดูแลรักษา พบว่าเกษตรกรร้อยละ 91.2 กำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน ร้อยละ 58.8 กำจัดวัชพืช 1 ครั้ง ร้อยละ 45.3 จะกำจัดวัชพืชเมื่อถั่วลิสงอายุได้ 15 วัน และพบว่าเกษตรกร ที่กำจัดวัชพืชครั้งที่ 2 จำนวน 61 ราย มีเกษตรกรร้อยละ 47.5 กำจัดวัชพืชครั้งที่ 2 เมื่ออายุ 1 เดือน เกษตรกรร้อยละ 66.9 ทำการพรวนดินพูนโคนเพียง 1 ครั้ง ร้อยละ 69.6 ใส่ปุ๋ยเคมีจำนวน 1 ครั้ง โดยเกษตรกรจำนวน 116 รายที่ใส่ปุ๋ยเคมี 2 ครั้ง พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดคือร้อยละ 93.2 ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ร้อยละ 41.4 ใส่ครั้งแรกเมื่อถั่วลิสงอายุได้ 30 วัน อัตราการใส่ 25 กิโลกรัมต่อไร่ และพบว่า เกษตรกรร้อยละ 54.7 ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 1 ครั้ง ร้อยละ 33.1 ไม่ใช้สารเคมี ร้อยละ 50.7 ใช้ฟูราดานรองกันหลุมป้องกันเส้นดินและยังมีเกษตรกรอีกร้อยละ 33.1 ไม่ใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช

(6) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังเก็บเกี่ยว พบว่าเกษตรกร ร้อยละ 43.2 ใช้วิธีการสังเกตเปลือกฝักด้านในเป็นสีน้ำตาลและนับอายุ ร้อยละ 45.3 เก็บเกี่ยวโดยใช้มือถอนและจอบขุด เกษตรกร ร้อยละ 55.4 ปลิดฝักทันทีหลังการถอนออกจากแปลงมีเกษตรกรร้อยละ 20.9 จะตากแห้งทั้งต้นก่อนแล้วจึงปลิดฝัก และพบว่า เกษตรกรร้อยละ 44.6 ใช้เวลาในการตากเมล็ดพันธุ์ 8-14 วัน รองลงมาร้อยละ 35.8 ใช้เวลาในการตาก 5-7 วัน เกษตรกรเกือบทั้งหมดคือร้อยละ 97.3 ใช้ตาข่ายไนลอนเป็นวัสดุรองตากเมล็ดพันธุ์

(7) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ด้านการเก็บรักษาและจัดซื้อคืน พบว่า ระยะเวลาจากวันเก็บเกี่ยวจนถึงวันจำหน่ายผลผลิต ร้อยละ 58.1 ใช้เวลา 21-30 วัน และ ระยะเวลาจากจัดซื้อคืนถึงวันรับเงินค่าเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 40.5 ใช้เวลา 21 วัน และร้อยละ 29.7 ใช้เวลา 15 วัน ตามลำดับ

5.1.3 ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร

ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในระดับมากคือเรื่อง ขาดน้ำช่วงแทงเข็มและติดฝัก โรคโคนเน่า หนอนม้วนใบ เส้นดิน การตัดพันธุ์ปน ฝักถั่วขาดและงอกในดินมาก ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ และฝนตกชุกตากเมล็ดพันธุ์ไม่ได้ ส่วนที่เหลือมีปัญหาในระดับน้อยถึงไม่มี และปัญหาในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในระดับมากในเรื่อง การกำหนดราคาซื้อคืนต่ำ และการเบิกจ่ายเงินค่าเมล็ดพันธุ์ล่าช้า

5.1.4 สภาพการได้รับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืช

สภาพการได้รับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืช พบว่า ร้อยละ 64.9 ถูกคัดเลือกเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยผู้นำกลุ่มในหมู่บ้าน ร้อยละ 56.1 รับการประชุมชี้แจงก่อนทำแปลง 1 ครั้ง ร้อยละ 87.2 ได้รับการฝึกอบรมก่อนการจัดทำแปลง โดยมีการจัดการอบรมทั้งกลุ่มที่ศาลาวัด และพบว่าเกษตรกรร้อยละ 53.4 เข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงทุกครั้ง การจัดตั้งกลุ่มแปลงขยายพันธุ์เป็นกลุ่มย่อย จะแบ่งตามครัวเรือนใกล้เคียงกัน สำหรับการคัดเลือกประธานกลุ่ม ร้อยละ 67.6 ดำเนินการโดยสมาชิกเป็นผู้คัดเลือก การจัดส่งเมล็ดพันธุ์จัดทำแปลงขยายพันธุ์ โดยศูนย์จัดส่งให้สำหรับการจ่ายเงินค่าเมล็ดพันธุ์ทำแปลง ร้อยละ 91.9 ประธานกลุ่มรวบรวมแล้วจึงจ่ายเงินที่ศูนย์ เจ้าหน้าที่ควบคุมแปลงขยายพันธุ์มีการติดตามให้คำแนะนำ 1-2 ครั้ง ต่อฤดูกาลผลิต โดยเกษตรกรร้อยละ 29.7 ได้รับการติดตามให้คำแนะนำช่วงหลังปลูกถึงออกดอก รองลงมาร้อยละ 25.7 ได้รับช่วงก่อนปลูก สำหรับวิธีการถ่ายทอดความรู้ พบว่าร้อยละ 62.8 รับการถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการจัดฝึกอบรมเป็นกลุ่มใหญ่ทั้งหมด การรับรู้ในเรื่องที่เจ้าหน้าที่ถ่ายทอด ร้อยละ 54.1 รู้บ้างไม่รู้บ้าง มีเกษตรกรร้อยละ 73.6 ไม่ได้รับการตรวจแปลงอย่างเป็นทางการ ร้อยละ 50.7 ได้รับปัจจัยการผลิตคือสารเคมีและเชื้อไรโซเบียม การสุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบคุณภาพก่อนจัดซื้อ สุ่มตัวอย่างโดยเจ้าหน้าที่ และพบว่าเกษตรกร ร้อยละ 55.4 ได้ราคาซื้อคืนเมล็ดพันธุ์สูงกว่าตลาด ร้อยละ 68.2 ได้รับเงินค่าเมล็ดพันธุ์ซื้อคืนจากหัวหน้ากลุ่มย่อย

5.1.5 ระดับความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืช

การวิจัยได้กำหนดค่าคะแนนระดับความต้องการของเกษตรกรดังนี้ ต้องการมาก = 2 ต้องการน้อย = 1 ไม่ต้องการ = 0 โดยแบ่งความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ออกเป็น 4 ด้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

(1) ความต้องการความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร จากความรู้จำนวน 14 เรื่อง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมาก จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ การคัดเลือกก่อนปลูก การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การดูแลรักษาหลังการปลูก การดูแลรักษาก่อนการเก็บเกี่ยว การตรวจแปลงขยายพันธุ์ การป้องกันกำจัดโรคแมลง การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช และการใช้สารเคมีปราบวัชพืช มีระดับความต้องการน้อยจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ การเตรียมดิน วิธีการปลูก การใส่ปุ๋ย การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์

(2) **ความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่คุมแปลงขยายพันธุ์ของเกษตรกร** จากวิธีการถ่ายทอดความรู้ 13 วิธี พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมาก 5 วิธี ได้แก่ แบบประชุมกลุ่มย่อย ผ่านผู้นำกลุ่ม การฝึกอบรมกลุ่มย่อย การแจกเอกสารคำแนะนำ และหออกระจายข่าว เกษตรกรมีระดับความต้องการน้อย 7 วิธี ได้แก่ เยี่ยมเป็นรายบุคคล การจัดนิทรรศการ การจัดทำแปลงสาธิต จัดหน่วยเผยแพร่เคลื่อนที่ การจัดทัศนศึกษา รายการเผยแพร่ทางโทรทัศน์ และการจัดวันรณรงค์ ส่วนวิธีที่เกษตรกรไม่ต้องการคือ รายการเผยแพร่ทางวิทยุ

(3) **ความต้องการรับบริการและสนับสนุนการผลิตของเกษตรกร** จากบริการและสนับสนุนการผลิต จำนวน 12 เรื่อง พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการมาก 5 เรื่อง ได้แก่ สารเคมีกำจัดโรคแมลง เชื้อไรโซเบียม การขนส่งเมล็ดพันธุ์ การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก และเครื่องซัง มีระดับความต้องการน้อย จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ ลินเชื้อเพื่อการผลิต ลินเชื้อค่าเมล็ดพันธุ์ ลินเชื้อปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดวัชพืช การประสานงานกับแหล่งลินเชื้อ การจัดทำแปลงสำรองพันธุ์ และตลาดรองรับผลผลิต

(4) **ความต้องการรับการฝึกอบรมวิทยาการเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร** จำนวน 5 เรื่อง พบว่าเกษตรกรมีระดับความต้องการมาก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ การทดสอบความงอกเมล็ดพันธุ์ การปฏิบัติเพื่อลดการปนพันธุ์ และการป้องกันการเสื่อมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ มีระดับความต้องการน้อย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ การลดความชื้นในเมล็ด และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ และพบว่าเกษตรกรร้อยละ 52.7 ต้องการฝึกอบรมช่วงก่อนปลูก ร้อยละ 64.2 ใช้เวลาในการฝึกอบรม 1 วัน ร้อยละ 58.1 ต้องการฝึกอบรมช่วงเช้า และร้อยละ 68.2 ต้องการฝึกอบรมที่ศาลาวัดในหมู่บ้าน

5.1.6 เปรียบเทียบระดับความต้องการต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืช

ผลการวิจัยส่วนนี้ เป็นการเปรียบเทียบระดับความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ วิธีการถ่ายทอดความรู้ การบริการและสนับสนุนการผลิต และการอบรมวิทยาการเมล็ดพันธุ์ โดยจำแนกตามลักษณะพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพการผลิต จำนวน 10 ลักษณะ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ จำนวนแรงงาน พื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ ระยะเวลาที่ร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ การรับการฝึกอบรม ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ และระดับคุณภาพของผลผลิต ผลการเปรียบเทียบพบว่า เกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานแตกต่างกัน มีระดับความต้องการในแต่ละเรื่องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

(1) ระดับความต้องการความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์

1) เกษตรกรที่เป็นเพศชาย และเพศหญิงมีระดับความต้องการความรู้แตกต่างกัน จำนวน 1 เรื่องคือ การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช โดยเกษตรกรที่เป็นเพศหญิงมีระดับความต้องการสูงกว่า

2) เกษตรกรที่มีอายุแตกต่างกัน 4 กลุ่มคือ อายุไม่เกิน 35 ปี อายุ 36-45 ปี อายุ 46-55 ปี และอายุ 56 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้แตกต่างกัน จำนวน 1 เรื่องคือ การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช โดยเกษตรกรที่มีอายุ 36-45 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่ากลุ่มอื่น และค่าเฉลี่ยระดับความต้องการแตกต่างจากกลุ่มที่มีอายุ 46-55 ปี

3) เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้แตกต่างกันจำนวน 3 เรื่องคือ การตรวจแปลงขยายพันธุ์ การเตรียมดินทำแปลง และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว โดยทุกเรื่องเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

4) เกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี แตกต่างกัน 3 กลุ่มคือ มีรายได้เฉลี่ย ไม่เกิน 30,000 บาท 30,001-50,000 บาท และ 50,001 บาทขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้ไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง

5) เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานภาคเกษตรที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 2 คน 3-4 คน และ 5 คนขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกเรื่อง

6) เกษตรกรที่มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่เกิน 2 ไร่ 3-4 ไร่ และ 5 ไร่ขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกเรื่อง

7) เกษตรกรที่มีระยะเวลาในการเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ ที่แตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 1 ปี 2 ปี 3 ปี และ 4 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้แตกต่างกัน จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ การคัดเลือกก่อนปลูก วิธีการปลูก การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรที่เข้าโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ 3 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าเกษตรกรอีก 3 กลุ่ม และเรื่อง การเตรียมดินทำแปลง การดูแลรักษาหลังปลูก การดูแลรักษา ก่อนเก็บเกี่ยว การใส่ปุ๋ย และการเก็บเกี่ยว เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ 1 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

8) เกษตรกรที่เคยรับการอบรมแตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ ไม่เคยรับการอบรม เคยรับการอบรม 1 ครั้ง 2 ครั้ง และ 3 ครั้งขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้แตกต่างกัน จำนวน 1 เรื่องคือ การตรวจแปลงขยายพันธุ์ โดยเกษตรกรที่เคยรับการอบรม 2 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

9) เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีผลผลิตเฉลี่ย 50-100 กิโลกรัม 101-150 กิโลกรัม และ 151 กิโลกรัมขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

10) เกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลาง และคุณภาพดี มีระดับความต้องการความรู้แตกต่างกันจำนวน 2 เรื่องได้แก่ การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช และการใช้สารเคมีปราบวัชพืช โดยเกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลางจะมีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

(2) ระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่

1) เกษตรกรที่เป็นเพศชายและเพศหญิง มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกัน จำนวน 5 วิธี โดย วิธีแบบเยี่ยมเป็นรายบุคคล การจัดทำแปลงสาธิต การจัดทัศนศึกษา และจัดวันรณรงค์ เกษตรกรเพศชายมีระดับความต้องการสูงกว่า และวิธีถ่ายทอดผ่านผู้นำกลุ่ม เกษตรกรเพศหญิงมีระดับความต้องการสูงกว่า

2) เกษตรกรที่มีอายุแตกต่างกัน 4 กลุ่มคือ อายุไม่เกิน 35 ปี 36-45 ปี 46-55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกันจำนวน 1 วิธีคือ การจัดทัศนศึกษา โดยที่เกษตรกรที่มีอายุ 46-55 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

3) เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกัน จำนวน 2 วิธีคือ การแจกเอกสารคำแนะนำ และการจัดทัศนศึกษา โดยทุกเรื่องเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

4) เกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี แตกต่างกัน 3 กลุ่มคือ มีรายได้เฉลี่ย ไม่เกิน 30,000 บาท 30,001-50,000 บาท และ 50,001 บาทขึ้นไป มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกัน 3 วิธีคือ วิธีถ่ายทอดผ่านผู้นำกลุ่ม เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย ไม่เกิน 30,000 บาท มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่มวิธีการจัดนิทรรศการ เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 50,001 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม และวิธีการจัดทัศนศึกษา เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 30,001-50,00 บาท มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

5) เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานภาคเกษตรที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 2 คน 3-4 คน และ 5 คนขึ้นไป มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้ แตกต่างกันจำนวน 1 วิธี คือ การใช้ห่อกระจายข้าว โดยที่เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงาน 3-4 คน มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงอีก 2 กลุ่ม

6) เกษตรกรที่มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่เกิน 2 ไร่ 3-4 ไร่ และ 5 ไร่ขึ้นไป มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกันจำนวน 1 วิธีคือ การถ่ายทอดผ่านผู้นำกลุ่มแปลง โดยเกษตรกรที่พื้นที่ 1-2 ไร่ มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

7) เกษตรกรที่มีระยะเวลาในการเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ ที่แตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 1 ปี 2 ปี 3 ปี และ 4 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกัน จำนวน 1 วิธีคือ วิธีการจัดทัศนศึกษา โดยที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ 3 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

8) เกษตรกรที่เคยรับการอบรมแตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ ไม่เคยรับการอบรม เคยรับการอบรม 1 ครั้ง 2 ครั้ง และ 3 ครั้งขึ้นไป มีระดับความต้องการความรู้แตกต่างกัน จำนวน 5 วิธีได้แก่ แบบเยี่ยมเป็นรายบุคคล การจัดนิทรรศการ หน่วยงานเผยแพร่เคลื่อนที่ และการจัดทัศนศึกษา เกษตรกรเคยรับการอบรม 1 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม และวิธีจัดวันณรงค์ เกษตรกรที่ไม่เคยรับการอบรม มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

9) เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีผลผลิตเฉลี่ย 50-100 กิโลกรัม 101-150 กิโลกรัม และ 151 กิโลกรัมขึ้นไป มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกัน จำนวน 2 วิธีคือ วิธีเยี่ยมเป็นรายบุคคล เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ย 151 กิโลกรัมขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม และวิธีการจัดทำแปลงสาธิต เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ย 50-100 กิโลกรัมขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

10) เกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลาง และคุณภาพดี มีระดับความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้แตกต่างกันจำนวน 2 วิธีได้แก่ วิธีถ่ายทอดผ่านผู้นำกลุ่ม และการจัดทำแปลงสาธิต โดยเกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลางจะมีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

(3) ระดับความต้องการรับบริการและสนับสนุนการผลิต

1) เกษตรกรที่เป็นเพศชาย และเพศหญิงมีระดับความต้องการรับบริการและสนับสนุนการผลิตแตกต่างกัน จำนวน 4 เรื่องคือ สินเชื่อเพื่อการผลิต สินเชื่อค่าเมล็ดพันธุ์ สินเชื่อปุ๋ยเคมีและการจัดทำแปลงสำรองพันธุ์ เกษตรกรที่เป็นเพศชายมีระดับความต้องการสูงกว่า

2) เกษตรกรที่มีอายุแตกต่างกัน 4 กลุ่มคือ อายุไม่เกิน 35 ปี 36-45 ปี 46-55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการรับบริการและสนับสนุนการผลิตไม่

แตกต่างกันในทุกเรื่อง

3) เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมปีที่ 6 ขึ้นไป มีระดับความต้องการบริการและการสนับสนุนการผลิต แตกต่างกันจำนวน 1 เรื่องคือ สารเคมีกำจัดโรคแมลง โดยที่เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาชั้นประถมปีที่ 6 ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

4) เกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีแตกต่างกัน 3 กลุ่มคือ มีรายได้เฉลี่ย ไม่เกิน 30,000 บาท 30,001-50,000 บาท และ 50,001 บาทขึ้นไป มีระดับความต้องการบริการและการสนับสนุนการผลิตแตกต่างกัน จำนวน 1 เรื่องคือ สินเชื่อปุ๋ยเคมี โดยที่เกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 50,001 ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

5) เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานภาคเกษตรที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 2 คน 3-4 คน และ 5 คนขึ้นไป มีระดับความต้องการบริการและการสนับสนุนการผลิต ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกเรื่อง

6) เกษตรกรที่มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่เกิน 2 ไร่ 3-4 ไร่ และ 5 ไร่ขึ้นไป มีระดับความต้องการบริการและการสนับสนุนการผลิต ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกเรื่อง

7) เกษตรกรที่มีระยะเวลาในการเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ ที่แตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 1 ปี 2 ปี 3 ปี และ 4 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการบริการและการสนับสนุนการผลิตแตกต่างกัน จำนวน 3 เรื่อง โดยเรื่อง การจัดส่งเมล็ดพันธุ์ทำแปลง เกษตรกรที่เข้าโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ 2 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าเกษตรกรอีก 3 กลุ่ม เรื่อง การประสานงานแหล่งสินเชื่อ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ 3 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม และเรื่อง การจัดหาตลาดรองรับผลผลิต เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ 1 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

8) เกษตรกรที่เคยรับการอบรมแตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ ไม่เคยรับการอบรม เคยรับการอบรม 1 ครั้ง 2 ครั้ง และ 3 ครั้งขึ้นไป มีระดับความต้องการบริการและการสนับสนุนการผลิตแตกต่างกัน จำนวน 2 เรื่องคือ การประสานงานแหล่งสินเชื่อ และเครื่องชั่งน้ำหนัก เกษตรกรที่เคยรับการอบรม 1 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

9) เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีผลผลิตเฉลี่ย 50-100 กิโลกรัม 101-150 กิโลกรัม และ 151 กิโลกรัมขึ้นไป มีระดับความต้องการบริการและการสนับสนุนการผลิตแตกต่างกันจำนวน 4 เรื่องคือ สินเชื่อเพื่อการผลิต

สินเชื่อค่าเมล็ดพันธุ์ สารเคมีกำจัดวัชพืช และเชื้อโรโซเปียม โดยที่เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 50-100 กิโลกรัมมีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

10) เกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลาง และคุณภาพดี มีระดับความต้องการรับการบริการและสนับสนุนการผลิตแตกต่างกันจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ สินเชื่อเพื่อการผลิต สินเชื่อค่าเมล็ดพันธุ์ และสินเชื่อปุ๋ยเคมี โดยเกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลางจะมีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

(4) ระดับความต้องการรับการฝึกอบรมวิทยาการเมล็ดพันธุ์

1) เกษตรกรที่เป็นเพศชาย และเพศหญิงมีระดับความต้องการรับการฝึกอบรมไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง

2) เกษตรกรที่มีอายุแตกต่างกัน 4 กลุ่มคือ อายุไม่เกิน 35 ปี 36-45 ปี 46-55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการฝึกอบรมไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง

3) เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการฝึกอบรม แตกต่างกัน จำนวน 1 เรื่องคือ การทดสอบความออกเมล็ดพันธุ์ โดยที่เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

4) เกษตรกรที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีแตกต่างกัน 3 กลุ่มคือ มีรายได้เฉลี่ย ไม่เกิน 30,000 บาท 30,001-50,000 บาท และ 50,001 บาทขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการฝึกอบรมไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง

5) เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานภาคเกษตรที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีจำนวนแรงงานไม่เกิน 2 คน 3-4 คน และ 5 คนขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการอบรม แตกต่างกันจำนวน 1 เรื่อง คือการปฏิบัติเพื่อลดการปนพันธุ์ โดยเกษตรกรมีจำนวนแรงงานไม่เกิน 2 คน มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

6) เกษตรกรที่มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่เกิน 2 ไร่ 3-4 ไร่ และ 5 ไร่ขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการฝึกอบรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกเรื่อง

7) เกษตรกรที่มีระยะเวลาในการเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ ที่แตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 1 ปี 2 ปี 3 ปี และ 4 ปีขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการฝึกอบรมแตกต่างกัน จำนวน 2 เรื่อง คือ การลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ โดยที่เกษตรกรที่มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 3 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

8) เกษตรกรที่เคยรับการอบรมแตกต่างกันจำนวน 4 กลุ่มคือ ไม่เคยรับการอบรม เคยรับการอบรม 1 ครั้ง 2 ครั้ง และ 3 ครั้งขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการอบรม

แตกต่างกัน จำนวน 1 เรื่องคือ การทดสอบความงอกเมล็ดพันธุ์ โดยเกษตรกรที่เคยรับการอบรม 2 ครั้ง มีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 3 กลุ่ม

9) เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่แตกต่างกันจำนวน 3 กลุ่มคือ มีผลผลิตเฉลี่ย 50-100 กิโลกรัม 101-150 กิโลกรัม และ 151 กิโลกรัมขึ้นไป มีระดับความต้องการรับการอบรมแตกต่างกันจำนวน 1 เรื่องคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ โดยที่เกษตรกรที่มีผลผลิตเฉลี่ย 151 กิโลกรัมขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่าอีก 2 กลุ่ม

10) เกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลาง และคุณภาพดี มีระดับความต้องการรับการอบรมแตกต่างกันจำนวน 1 เรื่องคือ การลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์ โดยเกษตรกรที่มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลางมีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงกว่า

5.1.7 ผลการพิสูจน์สมมติฐาน

ผลการเปรียบเทียบระดับความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า เกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานด้านเศรษฐกิจสังคมบางประการ และสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ ที่แตกต่างกัน มีระดับความต้องการแตกต่างกัน ในบางเรื่องของการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืช

ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานทางการวิจัยที่ว่า “เกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานแตกต่างกันในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวนแรงงาน พื้นที่ที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ ระยะเวลาเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ การรับการฝึกอบรม ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ และระดับคุณภาพผลผลิต มีระดับความต้องการ ในเรื่องต่อไปนี้ไม่แตกต่างกัน

- 1) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์
- 2) วิธีการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แปลงขยายพันธุ์
- 3) การรับการบริการและสนับสนุนการผลิต
- 4) การฝึกอบรมวิทยาการผลิตเมล็ดพันธุ์ ”

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้ ทำให้ได้รับประโยชน์ที่สำคัญ คือ ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้เหมาะสมตรงกับความต้องการของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงขอเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการผลิต

เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ และเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืช

(1) การปฏิบัติต่อแปลงขยายพันธุ์ควรจะได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการ โดยเจ้าหน้าที่ควบคุมแปลงขยายพันธุ์จะต้องถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ เรื่อง การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การคัดเมล็ดพันธุ์ การตรวจแปลงขยายพันธุ์ การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช การดูแลรักษาแปลงขยายพันธุ์ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ในหัวข้อเรื่องดังกล่าวเกษตรกรมีระดับความต้องการมากกว่าเรื่องอื่นๆ โดยพิจารณาเน้นในกลุ่มเกษตรกรที่มีความแตกต่างกันในด้านดังต่อไปนี้ คือ มีระยะเวลาเข้าร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ 1-3 ปี เพศหญิง อายุระหว่าง 36-45 ปี เคยอบรมไม่เกิน 2 ครั้ง และได้คุณภาพผลผลิตอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ โดยภาพรวมแล้วเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวข้างต้น จะมีระดับความต้องการค่อนข้างจะสูงกว่ากลุ่มอื่น

(2) ในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรของเจ้าหน้าที่ควบคุมแปลงขยายพันธุ์ ควรใช้วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มโดยการจัดประชุม หรือการจัดฝึกอบรมเป็นกลุ่มย่อยภายในหมู่บ้าน ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการวิธีการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ด้วยวิธีการถ่ายทอดแบบกลุ่มย่อยในระดับมาก ซึ่งแต่เดิมพบว่าเกษตรกรเคยได้รับการฝึกอบรมเป็นกลุ่มใหญ่ ร้อยละ 62.8 และได้รับการฝึกอบรมเป็นกลุ่มย่อยเพียง ร้อยละ 12.8 เท่านั้น และควรจะไปพบปะกับเกษตรกรให้บ่อยครั้งขึ้น ควรมีการแจกเอกสารคำแนะนำควบคู่ไปกับวิธีการถ่ายทอดวิธีอื่น ๆ ด้วย

สำหรับวิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรมีระดับความต้องการแตกต่างกันคือ การจัดทำแปลงสาธิต การจัดทำทัศนศึกษา ผ่านผู้นำกลุ่ม การจัดวันรณรงค์ และแบบรายบุคคล ในการใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ ควรเน้นในกลุ่มเกษตรกรที่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 46-55 ปี เข้าร่วมโครงการ 4 ปี ขึ้นไป ได้ผลผลิตไม่เก็น 50 กิโลกรัมต่อไร่ เคยอบรมไม่เกิน 2 ครั้ง และได้คุณภาพผลผลิตอยู่ในระดับปานกลาง โดยภาพรวมแล้วเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวมีระดับความต้องการวิธีการส่งเสริมข้างต้นสูงกว่ากลุ่มอื่น

(3) การให้บริการและสนับสนุนการผลิต ศูนย์ขยายพันธุ์พืชควรพิจารณาให้การสนับสนุนในเรื่อง การใช้เชื้อไรโซเบียม สารเคมีกำจัดโรคแมลง และเครื่องซัง ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการในเรื่องดังกล่าวสูงกว่าเรื่องอื่น ๆ และควรส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปูนขาวในการเตรียมดินด้วย เพราะจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการใช้ปูนขาวในการเตรียมดินน้อย

ส่วนเรื่องที่เกษตรกรมีระดับความต้องการแตกต่างกัน ได้แก่ ลินเชื้อเพื่อการผลิต ลินเชื้อค่าเมล็ดพันธุ์ การประสานงานแหล่งลินเชื้อ ลินเชื้อปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการจัดส่งเมล็ดพันธุ์ ควรเน้นในกลุ่มเกษตรกรที่มีลักษณะแตกต่างกัน ในด้านดังต่อไปนี้ คือ กลุ่มเพศชาย มีระดับการศึกษาชั้น ป.6 ระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 3 ปี ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ เคยรับการอบรม 1 ครั้ง และมีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลาง ทั้งนี้เพราะจากการเปรียบเทียบระดับความต้องการ เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวมีระดับความต้องการสูงกว่ากลุ่มอื่น

(4) การดำเนินการฝึกอบรมวิทยาการเมล็ดพันธุ์แก่เกษตรกร ควรจัดฝึกอบรมในช่วงก่อนปลูก ทั้งนี้เพราะพบว่า เกษตรกรร้อยละ 52.7 มีความต้องการให้ฝึกอบรมในช่วงดังกล่าว โดยอบรมให้เสร็จภายใน 1 วัน ที่ศาลาวัด หรือศาลาอเนกประสงค์ภายในหมู่บ้าน หัวข้อเรื่องที่ควรพิจารณาก่อน ได้แก่ การตัดพันธุ์ปน การป้องกันการเสื่อมคุณภาพ และการทดสอบความงอกเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากเกษตรกรมีความต้องการในเรื่องดังกล่าวระดับมาก โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่มีความแตกต่างกัน ในด้านดังต่อไปนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรที่จบการศึกษาชั้น ป.6 มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ 1 ปี มีระดับคุณภาพผลผลิตปานกลาง ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 151 กิโลกรัมขึ้นไป และเคยรับการอบรมไม่เกิน 1 ครั้ง ทั้งนี้จากการเปรียบเทียบพบว่า เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวมีระดับความต้องการสูงกว่ากลุ่มอื่น

(5) เจ้าหน้าที่ควบคุมแปลงขยายพันธุ์ควรปรับปรุงวิธีการติดต่อสื่อสาร และการติดตามให้คำแนะนำแก่เกษตรกร ทั้งนี้เพราะพบว่ามีเกษตรกรมากกว่าครึ่งคือร้อยละ 55.5 ที่ตอบว่ารู้บ้างไม่รู้บ้างในเรื่องที่เจ้าหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้คำแนะนำ ฉะนั้น ควรจะได้มีการทดสอบความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกรหลังการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องนั้นๆ เสร็จสิ้นเพื่อจะได้นำข้อบกพร่องไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป ตลอดจนควรปรับปรุงเกี่ยวกับเทคนิคการใช้สื่อประกอบคำบรรยาย และวิธีการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพ การใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำกลุ่ม ควรจะมีการดำเนินต่อไป เนื่องจากพบว่าแหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับร้อยละ 88.5 ได้รับความรู้จากหัวหน้ากลุ่มแปลงขยายพันธุ์ และพบว่าวิธีการถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำกลุ่ม เกษตรกรก็มีความต้องการมากเช่นเดียวกัน

(6) ศูนย์ขยายพันธุ์พืช ควรจะติดต่อประสานงานกับสำนักงานเกษตรจังหวัดเพื่อสนับสนุนวิทยาการในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี เพื่อป้องกันกำจัดโรคแมลง และวัชพืช ทั้งนี้ เพราะพบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการความรู้ในเรื่องดังกล่าวสูง และมีความต้องการให้สนับสนุนสารเคมีก็มีสูงเช่นเดียวกัน เนื่องจากสภาพการณ์ปัจจุบันมีการอพยพแรงงานจากเกษตรกรรมเข้าสู่อุตสาหกรรมมากขึ้น ความจำเป็นในการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชก็มีบ้างตามสมควร แต่จะใช้อย่างไรให้เป็นประโยชน์และปลอดภัยแก่ผู้ใช้ ซึ่งเกษตรกรยังขาดความรู้ในด้านนี้อยู่พอสมควร

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรทำการศึกษาต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงทั้งในฤดูแล้งและฤดูฝน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสนอปรับราคาพีดานเมล็ดพันธุ์ซื้อคืนในสูงขึ้น ทั้งนี้ จากการศึกษพบว่า ปัญหาการจัดซื้อคืนต่ำในระดับมาก และเกษตรกรร้อยละ 44.0 ได้รับราคาซื้อคืนต่ำกว่าและไม่แตกต่างจากราคาท้องตลาด โดยในภาพรวมถ้ามองในด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ (Seed) ราคาซื้อคืนน่าจะมีความแตกต่างไปจากเมล็ดพืช (Grain) ในตลาดท้องถิ่น ถ้ามองในด้านธุรกิจมีการแข่งขันรับซื้อผลผลิตมากขึ้นแต่มีผู้ผลิตน้อยราย ราคาที่ซื้อคืนย่อมสูงขึ้น ฉะนั้น ควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดราคาซื้อคืนต่อไป

(2) ควรทำการศึกษาความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ในพืชอื่นของศูนย์ขยายพันธุ์พืช ทั้งนี้ เพราะเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่แตกต่างกัน ย่อมมีความต้องการในบางเรื่อง ที่แตกต่างกัน

(3) การศึกษาการได้รับการส่งเสริมจากศูนย์ขยายพันธุ์พืช ควรคำนึงถึงความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรและสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในขณะนั้นด้วย จากการศึกษพบว่า การที่เกษตรกรได้มีโอกาสพบปะกับเจ้าหน้าที่บ่อยครั้งต่อฤดูการผลิตนั้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ได้รับผิดชอบตรวจแปลงขยายพันธุ์ในหลายหมู่บ้านและมีจำนวนพื้นที่มาก จึงทำให้เข้าพบปะเฉพาะผู้นำกลุ่มแปลงขยายพันธุ์ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่ามีสมาชิกบางรายได้พบปะกับเจ้าหน้าที่เพียง 2-3 ครั้งต่อฤดูการผลิตจริง ฉะนั้นควรใช้วิธีการสังเกต และวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงในขณะนั้นด้วย

(4) ควรศึกษาเปรียบเทียบระดับความต้องการความรู้และเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลง ฤดูแล้งกับฤดูฝน ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพที่แตกต่างกันเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความต้องการแตกต่างกันหรือไม่

(5) ควรศึกษาประเมินผลโครงการการผลิตและขยายพันธุ์พืชถั่วลิสงในส่วน of ศูนย์ขยายพันธุ์พืช ทั้งนี้ เพราะจากการศึกษาพบว่าแนวโน้มการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรบางส่วน ร้อยละ 20.3 หยุดผลิตชั่วคราวและร้อยละ 12.2 ลดพื้นที่การผลิตลง ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชทำให้ขาดเป้าหมายการผลิตโดยทั่วไปลักษณะการเปิดพื้นที่ใหม่เกษตรกรยังไม่มี ความชำนาญอาจจะทำให้เป้าหมายการผลิตลดลงได้ โดยในการศึกษาควรทำการประเมิน ผลกระทบ และผลได้ ของเกษตรกรว่ามีความยั่งยืนในระยะยาวหรือไม่